

Niet-broedende Knobbelzwanen op het IJsselmeer en het Ketelmeer

Th. A. Renssen

RIN-bericht 83

Knobbelzwanen broeden practisch niet op het IJsselmeer en het Ketelmeer..Ze komen er voornamelijk om te ruien want het grote open water is daar een zeer geschikte plaats voor. Op 17 en 18 juli 1975 is een telling verricht op de genoemde meren om een indruk te krijgen van een aantal ruiende Knobbelzwanen. Het tellen bleek vrij eenvoudig te zijn aangezien de meeste zwanen zich aan de voet van de dijk ophielden. Hun voedsel bestaat daar uit op stenen groeiende draadwieren (*Bangia spec.* en *Cladophora spec.*). In vroeger jaren dienden het fonteinkruid (*Potamogeton spec.*) wel als voedsel, maar dit schijnt op verschillende plaatsen uit de meren verdwenen te zijn of althans niet meer aantrekkelijk te zijn voor zwanen. Dubbel tellen was vrijwel uitgesloten omdat slechts enkele zwanen aanwezig waren in het gebied waar de telling aansloot op die van de vorige dag. In totaal werden 4602 niet-broedende Knobbelganzen geteld. Dit aantal is aan de lage kant maar wij hebben stellig vogels gemist die zich schuilhielden langs de onoverzichtelijke kust van Friesland tussen Gaast en Hindeloopen. Waar de vogels tijdens de teldagen werden signaleerd blijkt uit onderstaande lijst van kustgedeelten.

Langs de Markerwaarddijk voor zover gereed vanaf de Houtribsluizen	270
Langs de dijk van Lelystad-Haven tot de Flevocentrale	388
Langs de dijk van de Flevocentrale tot de Ketelmeerbrug	212
Langs de dijk van het Ketelmeer (zuid)	154
Langs de dijk van het Ketelmeer (noord)	—
Langs de dijk van het Ketelmeer tot Urk	47
Langs de dijk van Urk tot de Rotterdammerhoek	473
Langs de dijk van Rotterdammerhoek tot Lemmer	191
Langs de dijk van Tacozijl tot de Steilebank	58
Langs de dijk van de Steilebank tot het Mirdummerklif	19
Langs de dijk van het Mirdummerklif tot de Mokkebank	118
Langs de dijk van de Mokkebank tot Staveren	—
Langs de dijk van Staveren tot Hindeloopen	15
Langs de dijk van Hindeloopen tot de Afsluiddijk	264
Langs de Afsluiddijk tot Den Oever	813
Langs de dijk van Den Oever tot Oude Zeug	34
Langs de dijk van Oude Zeug tot Medemblik	—
Langs de dijk van Medemblik tot Enkhuizen	52
Langs de Markerwaarddijk (noord), voor zover gereed vanaf Enkhuizen	32
Langs de Markerwaarddijk (zuid), voor zover gereed vanaf Enkhuizen	457
Langs de dijk van Enkhuizen tot Hoorn	330
In de Hoornse Hop	134
Langs de dijk van Schardam tot Volendam	—
Langs de dijk van Volendam tot Monnickendam	11
In de Gouwzee	133
Langs de dijken rond Marken	39
Langs de dijken van Marken tot Durgerdam	285
Langs de dijk van Durgerdam tot de brug bij Muiderberg	—
Langs de dijk van de brug bij Muiderberg tot het gemaal De Blocq van Kuffeler	57
Langs de dijk van het gemaal De Blocq van Kuffeler tot Lelystad-Haven	16
	—
Totaal	4602

Leeftijdsofbouw

Op 30 juli 1975 werd langs de IJsselmeerkust van Lelystad-Haven tot Lemmer en de zuid- en noordoordijk van het Ketelmeer bij 1442 exemplaren de leeftijd bepaald. Uit de kleur van de snavel bleek dat er 654 vogels waren van het kalenderjaar (geboren

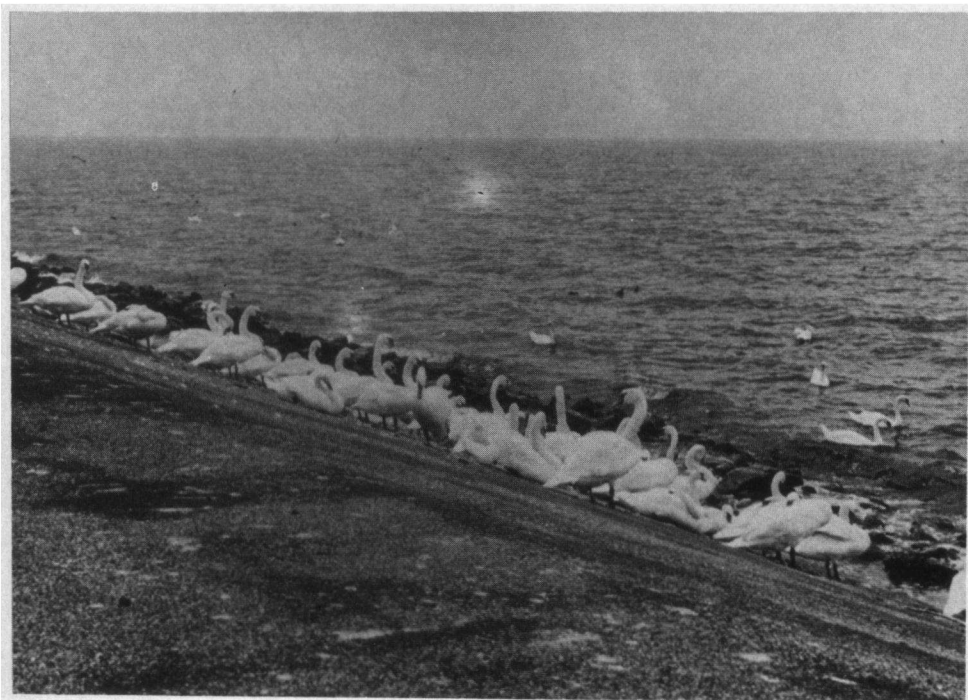
Knobbelzwaan (met merk PA 87) rustend op de Afsluitdijk, 11 augustus 1975.

In 1974), 703 vogels waren van het derde kalenderjaar en 85 vogels van het vierde kalenderjaar of ouder. Dit laatste lage aantal is te verklaren door het feit dat de meeste Knobbelzwanen uit deze leeftijdsgroep aan het broedproces deelnamen. Het aantal vogels uit het derde jaar, hoog ten opzichte van het tweede jaar, zou de indruk wekken dat er in 1974 een slecht broedseizoen was geweest. Ten gevolge van de menselijke ingrepen die de populatie beïnvloeden, zoals eieren rapen, prikken, schudden en afschieten, moeten deze gegevens echter met de nodige voorzichtigheid worden gehanteerd.

Knobbelzwanen met een gele halsring

Op het IJsselmeer en het Ketelmeer werden 30 Knobbelzwanen gezien met een gele halsring. Deze halsring is voorzien van een nummer met lettercode PA of PC. Met een gewone veldkijker is deze code goed te lezen. De vogels bevonden zich langs de dijk van de Noordoostpolder (18), langs de Afsluitdijk (3), langs de Markerwaarddijk (zuid) bij Enkhuizen (3) en langs de zuiddijk van het Ketelmeer (2). Er werd telkens 1 exemplaar aangetroffen langs de dijk van het toekomstige Oostvaardersdiep, langs de dijk bij Laaxum (F.), langs de dijk bij Muiderberg en langs de dijk bij Hoorn.

In de ruiperiode van eind mei tot eind september 1975 waren er van de 99 Knobbelzwanen met een halsring 11 exemplaren dood teruggemeld. Van de overige 88 vogels waren er 16 van het tweede kalenderjaar, 34 van het derde jaar en 38 van het vierde of ouder. Van deze leeftijdsgroepen waren er respectievelijk 10, 15 en 5 in de rui op het IJsselmeer en het Ketelmeer; in procenten uitgedrukt 62, 44 en 13. Het is niet bekend waar de overige vogels van het tweede en derde kalenderjaar ruiden; in ieder geval niet in de onmiddellijke omgeving van het ringgebied (Rottige Meenthe en Weerribben). De overige vogels van het vierde kalenderjaar of ouder bevonden zich als broedvogel in het ringgebied. Slechts van 1 vogel van het tweede kalenderjaar was de ruipaas bekend, namelijk bij Rødsand, Lolland Maribo, Denemarken. Op 18, 22 en 23 september 1975 werden in de omgeving van Nijetrijne en Ossenzijl weer 50 Knobbelzwanen geringd: 34 van het eerste kalenderjaar en 16 van het vierde of ouder.

Knobbelzwanen rustend op de Markerwaarddijk, 7 kilometer van Enkhuizen, 11 augustus 1975.

Oproep

Het onderzoek aan Knobbelzwanen kan alleen resultaten opleveren als er zoveel mogelijk gegevens voorhanden zijn. De lezers van 'Het Vogeljaar' wordt verzocht hun waarnemingen betreffende Knobbelzwanen met een gele halsring, al dan niet geïdentificeerd, aan mij door te geven. Als tegenprestatie ontvangen de waarnemers te zijner tijd een overdruk van het artikel over dit onderzoek.

● Th. A. Renssen, Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kemperbergerweg 11, Arnhem.

Nieuwe Controleurs-Vogelwet 1936

Met ingang van 10 en 11 december 1975 werden de volgende personen aangesteld als ambtenaar belast met het opsporen van de feiten bij de Vogelwet 1936 strafbaar gesteld:

P. W. Bouma, Workum; B. F. Braster, Nijmegen; J. W. J. Douven, Oirsbeek; A. J. Dijkstra, Groningen; A. S. Feringa, Heerhugowaard; J. F. L. M. Fiers, Weert; W. G. Geersen, Oldenzaal; J. H. M. Hendriks, Weert; V. J. Jansen, Lelystad; J. W. Janssen, Munstergeleen; H. Marinus, Rheden; J. van der Meer en mevr. L. van der Meer—de Vries, Lippenhuizen; G. Miggels, Vledder; A. B. Müller, Berg aan de Maas; A. A. M. Ondersteijn, Den Dungen; D. J. Radstake, Dieren; J. D. M. Staal, Uden; H. M. G. M. Thijssen, Roermond; H. Twiest, Beerta; K. Venema, Reusel; H. P. Zweers, Spijkenisse.

Wij wensen de nieuwe Controleurs-Vogelwet 1936 veel succes in hun nieuwe functie.

Redactie

Broedende Canadese Ganzen

In het voorjaar 1975 arriveerden op het landgoed 'Zoomland' (285 ha, eigendom van Het Brabants landschap) te Bergen op Zoom drie Canadese Ganzen en één Brandgans. In 1973 hebben zich op het landgoed ook al vier Canadese Ganzen opgehouden (circa drie maanden). Voor zover ons bekend is zijn ze toen niet tot broeden gekomen.

Dit jaar echter zonderde zich een paartje van het groepje af. Eerst werd de derde Canadese Gans verstoten en enige tijd daarna ook de Brandgans. Kort hierop (31 maart 1975) troffen wij het wijfje aan bezig met het bouwen van een nest. Het mannetje waakte altijd in de buurt. Op 30 april zagen wij het wijfje broeden op vijf eieren. Op 9 mei zwom het ouderpaar met twee donskuikens in de buurt van het nest. De overige drie eieren zijn niet uitgekomen. De jongen zijn voorspoedig opgegroeid en nu volgroeid. Mogelijk zijn er ook andere broedgevallen van de Canadese Gans bekend geworden?

● T. Bakker & H. van Loon, Vlekkestraat 17, Bergen op Zoom.